

KRYNICA

DWATYDNIOWAJA SIALANSKAJA HAZETA

Adres Redakcyi i Adm.: Wilnia, Zawalnaja 7.

Redakcyja adčyniena ad 9 h. ran. da 7 h. wieč.

„Krynica“ kaštuje: na hod 6.000.000 m. p.

Asobny numar kaštuje 200.000 m. p.

DWA ŚWIATY.

Musić [kożny naš sielanin niešta čuŭ ab dwuch majowych światach: 1-ha i 3-ha maja. Ale mała ab niečym tolki čuć, ale treba niešta rozumieć i wiedać.

1-ha maja — świata robotnikaŭ. Robotnikam, abo inakš proletarym, zawiecca toj čaławiek, jaki nia majučy swajej ŭłasnaści, pracuje na čužoŭ fabrycy, abo na čužoŭ ziamli. Uwieś kapitał robotnika — jahony ruki, jahona siła i praca. Toj, chto daje robotniku pracy na swajej fabrycy, ci ziamli, zawiecca kapitalistym. Kapitalistyja, majučy ŭ swaich rukach wialikija bahaćcia, zdabytyja čużym mazalom, duża časta da biednych robotnikaŭ adnosiacca susim niesprawiadliwa.

Kapitalistyja časta swaim robotnikom płaciać za pracy tak mała, što im nie staje nawet na prakarmleńnie swajej siamji. Kab baranicca ad wozysku kapitalistych, robotniki pazłučalisia ŭ roznyja arhanizacyj. Robotniki, jakija nia tolki majuć za metu baranić swaje prawy, bytcam wyprašwajučy łaski ŭ kapitalistych, ale imknucca da zachapleńnia ŭłady ŭ swaje ruki, da skasawańnia ŭłasnaści kapitałaŭ, da zbudawańnia ekanamičnaha, hramadzkaaha i inš. žyćcia na nowych i bołš sprawiadliwych asnowach, — zawucca socyjalistym. Wotža robotniki — socyjalistyja 1-ha maja abrali sabie za dzień swajho świata. U hety dzień robotniki socyjalistyja na ŭsim świecie wychodziać na wulicy haradoŭ,

adbywajuć procesii z čyrownymi ściahami, haworać pramowy i t. d., — słowam, światkujuć.

Dla sialan, jakija majuć ziamlu na ŭłasnaść i jakija abawiazkowa žadajuć jaje mieć swajej ŭłasnaści, robotnickaje świata 1-ha maja nia susim padchodzić. Ale dzieła taho, što dzień 1-ha maja jość wyrażenniem ideału lepšaha, sprawiadliwiejšaha žyćcia dla ŭsich ludziej na świecie, dyk jasna, što heta świata pawinna być blizka sercu kożnaha sprawiadliwaha čaławieka, jaki nia choča nażywacca darma čużym mazalom.

U Polšcy aprača świata robotnickaha 1-ha maja, światkujecca dzień 3-ha maja. Što heta takaje? Kab zrazumieć heta, ŭspomnim historyju. Biełarus i Litwa zaŭsiody żyli žyćciom swaim, žyćciom asobnaha haspadarstwa. Lublinskaja Unija 1569 h., praŭda, na papiery złučyła biełaruska-litoŭskuju dziaŭdźawu z Polščaj całkom, ale heta aśtawałasia doŭha tolki na papiery. Biełarusy i Ličwiny, jak mahli, baranili samadzielnasć swajho žyćcia i kraju. Pašla pieršaha padziełu Polšcy (1772 h.); pa jakomu ad Polšcy da Rasiei adyšli biełaruskija ziemli (časći Połaccyny, Wiciebsčyny, Mahiloŭščyny i Mienščyny), palaki apracawali nowyja dziaŭdźaŭnyja zakony, (Konstytucyju) jakija ŭžo nie dawali chodu žyćciu biełaruska-litoŭskamu i całkom złučali ziemli našy z Polščaj. Stałasia heta 1791 h. 3-ha maja. Praŭda, Konstytucyja 3-ha maja Polšcy tady nie pamahła ničoha, bo jaje ŭ praciachu niešta čatyroch hadoŭ pašla ahłaseńnia henaj Konstytucyji padzialili. Adnak ciapier u Polšcy

dzień 3-ha maja, z pryčyny henaj Konstytucyi, ličycca narodnym światam. Čamu tak — zrazumieć trudna.

Našym sialanam polskija ksiandzy pa kaściołach, čynoŭniki, palicyjanty tłumačyli ūsiudy, što dzień 3-ha maja — wialikaje świate. Ž ich tłumačeńniaŭ sielanin naš, jasna, što nie zrazumieŭ ničoha, bo niama čaho razumieć, z pustoha, jak kažuć, i Salamon nie naljeć, ale ūsiož jamu ūhawarawali ū hety dzieŭ mnohaje.

Z usiaho hetaha, dzieła druhoha razu, my robim wywad: światkawańnie 1-ha maja, jak dla našaha sielanina, tak i dla polskaha maje mnoha sensu, światkawańnie-ž 3-ha maja nia maje dla jaho nijakaha sensu.

Ad. St-ič.

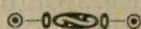

U CHUTARY.

Cichaja nočka spuściłaś, —
Zorki na niebie mihciać;
Z nieba adna pakaciłaś,
Druhija čaroŭna harać.

Świecić i miesiac rahaty —
Cieni ad drewaŭ widać,
Wid tak pryhoży, bahaty:
Cichija cieni lažać.

Klučanowič.

AD. STANKIEWIČ.

Biełaruskaja mowa ū školach Biełarusi XVI i pač. XVII st.

(Praciah, hl. „Krynica“ Nr 10.)

IV. Biełaruskaja mowa ū školach unijackich.

Unija — heta spałučeńnie pad papieskaj ūładaj Katalickaha Kaścioła i Prawasłaŭnaj Cerkwy pry rożnych abradach. Ad pačatku Chryścijanstwa hadoŭ tysiaču padzielu na katalikoŭ i prawasłaŭnych nia było. Usie chryścijanie byli adnej wiery. Padziel hety nastupiŭ 1054 h. Pašla jaho było aź niekulki sprobaŭ spałučeńnia Kaścioła i Cerkwy nanowa. Adnak mocnaha nia wychodziła ničoha. Urešcie 1596 h. u Bie-rašci unija paŭstała ūznoŭ, puściła dawoli mocnyja kareńni na biełaruskaj ziamli i pratorywała jakich hadoŭ 240, bo aź da 1839 h.

Jak asabliwy charakter relihijnaj unii, ū nas tre-

DZIELA ČAHO TREBA ZAKŁA- DAĆ SIALANSKI SAJUZ?

Hramada — wialiki čaławiek, ale tolki tady, kali jana dobra ūparadkawana, wiedaje dobra čaho jej treba i nie daje siabie ašukać.

Kali hramada nie zwiazana dawierajem i poslu-cham, tady nie pamoža i jaje wialikaść, i słušna kaža naša biełaruskaje prystoŭje: „wialik pień, dy durań“.

Wotža sialanie pawinny zakładać swaje mocnyja arhanizacyi Sialanskija Sajuzu i to z hetkaj metaj:

Kab usia ziamla na Biełarusi pierajšla da tych, čhto na jej pracuje.

Sialanstwa naša ū pieršuju čarhu pawinna abaranić swaju ziamlu ad usialakich złydniaŭ.

U nas ciapier sialanie jašče i dahetul nia mohuć aprawicca ad wajny; haspadarstwa polskaje pawinna bylob pamahčy jamu adbudawać haspadarku, adnak dahetul ničoha inšaha nia bačam, aproč padatkaŭ dy asadnikaŭ, jakim ciapier sialanie słužać jak raniej panom, bo ūsio roŭna ad jakoha pana brać ziamlu na zapašku, ci ad pana, jaki raniej siadzieŭ, ci ad pana — asadnika.

Biełaruskaje sialanstwa zahinie, abo budzie emihrawać u Ameryku, kali nie zdabudzie warštatu pracy, ziamli. **Abo ziamla — abo parabak aź da śmierci!**

Woś heta pieršaja meta, dla jakoj treba zakładać Sialanski Sajuz.

2) Kab praz Sialanski Sajuz arhanizawć sialanskuju samapomać: dla padšukańnia pracy, dla pomačy ū časie chwaroby, ci niaščaścia, dla abarony swaich pracuŭnych intaresaŭ pierad pracadaŭcami i panami, dzieła baračby za zmienshańnie arendy, i proci panskaha wyzysku, ździrstwa i h. d. Woś naprykład sialanskuju pazyčkowaju kasu. Układajučy ū jaje miesiačna pa 20 kapijak, (rascaniŭšy na pradowienyja hrošy) možna ūsim sialanskim hurtam złażyć kapitał, z jakoha možna pazyčyc sielaninu ū wypadku pažaru,

ba adznačyc toje, što jana ū peŭnym sensie była biełaruskaj narodnaj wieraj; jana była najbolš dastasawana da Biełaruskaha ducha.

Heta susim zrazumieła. Samo katalictwa ū formie łacinskaj, asabliwaž katalictwa polskaje, dla biełaruskaj dušy čužoje. Takža nie swajo dla biełaruskaj dušy hrecka-sławianskaje, a paźniej hrecka-rasiejaskaje prawasłaŭje. Adčaści hetym i tłumačycca, što jak katalictwa ū nas u formie čužoŭ, polskaj, tak i prawasłaŭje ū formie hrecka-sławianska-rasiejaskaj da biełaruskaj narodnaj hušcy nie dastawałasja. U časy, kali twaryłasja unija (1596 h.), katalicki kaścioł u nas zamiest być biełaruskim, stawaŭsia susim polskim, a prawasłaŭnaja cerkwa ūžo zamiest biełaruskaj i hrecka-sławianskaj, schilałasja na darohu rasiejskuju.

Twarcy unii bačyli dobra heny hrozny dla biełaruskaha narodu padziel čužymi roznymi kulturami na dźwie praciŭnyja čaści. Bačyli jany takža, što prawadnikami hetaha padzielu byli kaścioł polski i hrecka-sławianskaja cerkwa, musiačaja nieŭzabawie pry-mać čužuju maskoŭskuju formu.

ci koń prapadzie, abo jakoje zdarycca inšaje niaščacie, abo spatrebicca mašynu jakuju kupić, ci što inš. Adzin čalawiek hetaha nia zrobić, a tysiača duś zrobić.

3) Zhurtawaŭšysia pa siolach pa 10 — 20 čalawiek užo možna štoś hurtam zabić: ci kursy jakija załażyć, ci hazetu wypisać, kupić karysnych dla haspadarki kniżak, abo szkołu biełaruskuju zakłaści, abo kooperatyŭ; možna takža adnaho ad hurtu wystać, dy ab cenach z panami pahawaryć, ab serwitucie, dy pašbišcy, bo treba pamiatawać, što za heta nas pany časta ašukawajuć i z sielaninam nia ličacca, što my nie arhanizawany.

4) Zhurtawaŭšy hetkija Sajuzy pa siolach, pawietach i akruhach, lohka zwiazacca ŭ wialikuju arhanizacyju, jakaja nat' i hazetu swaju moža naładzić, a hałoŭna moža wystupać dla paważnaj baračby za swaje prawy z roznymi worahami, jakich lik tak wialiki! Chtoś adzin budzie hawaryć, dyk jamu nie pawierać, dy i ličycca z im nia buduć, a worahi našy skažuć, što „padkupleny“. Kali adzin hawora, heta mała waźna, a kali haworyć hramada, haworyć wialikaja arhanizacyja, heta užo waźna i da jaje prysłuchajucca. Dy i naahuł biełaruski narod dabjecca ŭsiaho, kali jon jak adna duša skaža, čaho jamu treba. Kab ludzi čużyja nam Biełarusam pawieryli, kab pryznali ŭsie prawy našy, my pawinny wystupać tolki arhanizacyjami, celymi hramadami.

Narodnaje žyćcio wyjaŭlajecca takža tolki ŭ arhanizacyi. Narodu ŭ rasciaruśanych adzinkach niama.

Jakim pawinien być biełaruski Sialanski Sajuz? Pierš za ŭsio jon pawinien być sialanskim i biełaruskim, kab u jaho ŭchodzili ludzi, jakija sapraŭdy stajać za sialan. Dziela hetaha na Biełarusi blizu adnakowa skazać: sialanski — značyć nacyjanalny, a nacyjanalny znača sialanski, a sialanski značyć pracouŭny, a nie panski.

Treba pry hetym Sajuzu asabliwuju ŭwahu žwiarnuć na aświetu.

Paŭstaŭšaja Unija možna skazać instynktoŭna zwirnulaŭsia da šyrokich biełaruskich masaŭ; jana karystajučysia biełaruskaj mowaj, pryčyniaŭsia da raźwićcia biełaruskaj kultury, da zachawańnia biełaruskaj narodnaści i hetym była duža karysnaŭ dla Biełaruskaha narodu.

Unijaty takža zakładali swaje školy, ŭ jakich używalnaść biełaruskaj mowy była kudy bołšaj, jak u wyličanych raniej školach.

Škoły hety pradusim wiali unijackija manachi bazylijanie. Bazyljanskija manachi byli ŭ Bierażwiečy, Dzisienskaha paw., u Barunach, Ašmianskaha paw., Żyrowicach, Słonimskaha paw., u Mścistaŭli, Mahiloŭskaj hub. i ŭ Wilni.

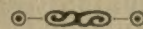
Unijaty jak u cerkwi, tak i ŭ škole abyjścisia užo biaz mowy biełaruskaj nijak nie mahli, dziela swajho asabliwaha charakteru.

U ich školach pradusim była mowa biełaruskaja. Wučyli ŭ hetych školach, jak i ŭ inšych praktyčna, biez padručnikaŭ, darohaj hutarki i pisańnia.

U halinie prašwiety Sialanski Sajuz pawinien rupićca, kab usiudy, dzie tolki možna, załażyć biełaruskija pačatkawyja školy, a takža staracca padtrymliwać i siarednija biełaruskija školy. Najwialikšaj metaj sialanstwa pawinna być imknieńnie, kab uwieś narod pieratwaryŭsia ŭ intelihiientnych, heta znača aświečanych ludziej. Tady zniknie toj štučny padzieł, jaki panuje na Biełarusi, na narod i intelihiencyju. Pakul budzie taki padzieł, biełaruskaja sprawa zaŭsiody budzie kulhać, dyk treba ŭsiami siłami staracca, kab zaachwoć sialanstwa da nawuki, bo tolki praz nawuku ŭ swajej rodnaj škole dojdziem da świedamaści i pamysnaści ŭ pracy.

Usie hety miarkawańni pawinny lehčy ŭ asnowu arhanizacyi Sialanskaha Sajuzu. Usie świadomyja wialikaj roli sialanstwa ŭ supolnaj baračbie, pawinny zaraz-ža prystupić da arhanizacyi sialanstwa ŭ Sajuzy, kab hetym zabić zakładziny nowamu zbirańniu sił.

F. Markotny.

Z Sojmu.

Biełarusy i francuskaja pazyka. U hetaj sprawie ad Biełaruskaha Klubu pasoł B. Rahula mieŭ hetkuiu pramowu:

Wysokaja Pałata! Sioŭniašniaja ŭstawa maje na mecie zabiaśpiečańnie francuskaj pazyčki ŭ sumie 400 milionaŭ frankaŭ, jakaja зробlena ŭ francuskaha ŭradu sposabam, jaki zabiaśpiečwaje splatu kapitału i procantaŭ z dziaŭžaŭnaj majemaści i daručaje ŭradu ŭżyć hetuju pazyčku, jak jon zachoča. Nas, pradstawnikaŭ aiełaruskaha i ukraïnskaha narodu, cikawiać adkazy na pytańni: 1) kali зробlena pazyčka, 2) z čaho składajecca pazyčka: hrošaŭ, ci tawaraŭ, 3) na što budzie zraschodawana pazyčka i 4) čym budzie zabiaśpiečana?

Najchutčej, što ŭ školach unijackich biełaruskaja mowa była užo mowaj wykładowaj usich pradmietaŭ.

Wilenskaja Konhrehacyja 1636 h. uzakoniła biełaruskuju mowu ŭ cerkwie. Na XV sesii hetaj Konhrehacyi pastanawili, kab kazańni hawarylisia ŭ cerkwach pa biełarusku.

Wysokaja stupień używalnaści biełaruska mowy ŭ školach unijackich widać i z taho, što školy ich u nas pierawaźna zwalisia „ruskija“, što znača — biełaruskija.

Historyja dajeć nam ŭ hetaj sprawie iŭŭe bołš cikawyja i wyraznyja dowady. Tak archimandryt Dubowić u Supraśli, Hrodzienskaj hub. zasnawaŭ školy dla „uczenia ruśkizny“.

Na Kobrynskim sabory pastanawili zasnawać duchoŭnuju seminaryju ŭ Miensku, dzie pa biełarusku mieli wykładać jak ŭwieckija, tak i bahastoŭskija nawuki.

Jak bačam, sprawa Unii, a ż joj i biełaruskaja kultura raźwiwalisia duža dobra i nadziejna, adnak kaniec jaje ŭ nas byŭ duža sumny i nat' škodny.

Pazyčka hetaja abkružana tajnaju. Ja mahu ska-
zać, što hetaja pazyčka žjaŭlajecca praduktam tej taj-
naj dyplomaty, prociŭ jakoje čujem pratesty ŭ an-
hielskim parlamencie. Zhodna z ustawaj 1919 h., na
padstawie jakoj urad atrymaŭ poŭnamoctwy zrabic̄
zahraničnaju pazyčku, jon pawinien byŭ prastawic̄
Sojmu padrabiasty plan raschodawańnia sumaŭ, jaki-
ja mieŭ atrymać. Adnak u hetaj ustawie my ničoha
nia bačam, niama nawat śledu hetaha padrabiastnaha
planu, jakoha ŭrad nie prastawiu Sojmu, a znača,
nia spoŭniŭ papiaredniaj ustawy. Učora Sojm moŭč-
ki pierajšoŭ da hałasawańnia nad ustawaj u druhim
čytańni. Nawat prastawniki pracownych klasaŭ ničo-
ha nie skazali, a hetaja ŭstawa najbołš usiaho pawin-
na cikawic̄ prastawnikaŭ pracownaha narodu.

My, prastawniki biełaruskaha i ukraińskaha na-
rodaŭ, ni na momant nia sumlawajemsia, što зробle-
naja pazyčka nia pojdzie na haspadarčyja mety.
**Hetaja pazyčka, ŭziata na wajskowyja mety, hetaja pazyčka pojdzie na ŭzmacawańnie wojska Polskaj Respubliki dla pašyreńnia na Uščod, poŭ-
nać, a nawat moža dzie inakš. Wajaŭničaści Polskaj Respubliki najbołš bajacca prastawniki biełaruskaha i ukraińskaha narodu. (K r y k i.)** My bačam haračko-
waju padrychtoŭku ŭradu, kab zrabic̄ z terytoryi,
zasielenaj praz našyja narody, arenu nowaj wajny,
puščaćnia z dymam pažaraŭ našych wiosak, ha-
radoŭ i miastečkaŭ, (K r y k i) zatrucywańnia bieł-
aruskaha i ukraińskaha nasialeńnia atrucywučymi
hazami.

**Na hetkuju pazyku my swaje zhody dać nia
možam.**

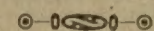
Kali-b pazyčka pajšla na adbudowu kraju, na
adbudowu žniščanych haspadarak, dyk z wialikaj ach-
wotaj padtrymali-b hetuju ŭstawu, ale, na žal, hetaha
nia majem. Abšarniki robiac̄ pazyčku na wajskowyja
mety, nie na karysnyja mety, **a na pryłady zabo-
stwa ludziej, na niščańnie kultury.**

Ustawa zusim nie pradbačyć, jak budzie zabia-
špiečana pazyčka, pradbačacca tolki wyniatki, a
imienna haworycca: „Pradmietam zabiašpiečańnia nia

mohuć być majemašć z dachodaŭ z manapolaŭ, po-
šlinaŭ, dziaŭžaŭnych darohaŭ i dziaŭžaŭnaj fabryki
mineralnych alejaŭ u Drahabyču“. Usio toje, što nie
achoplena hetaj ustawaj, žjaŭlajecca pradmietam za-
biašpiečańnia pazyčki, a dzieła hetaha ŭ **pieršuju
čarhu lasy.** Nia sumlewajusia, što lasy buduć adzi-
nym sredstwam zabiašpiečańnia zahraničnaj pazyčki ŭ
sumie 400 miljonaŭ frankaŭ fr. A dzieła taho, što
lasy znachodziacca na biełaruskich i ukraińskich ziem-
lach (Golas na prawicy: u Polskaj
Dziaŭżawie), dyk pazyčka budzie zabiašpiečana
wyklučna ŭłasnašćiu hetych narodaŭ. **Hetkaha rodu
zabiašpiečańnie ličym zapradańniem żyćciowych
intaresaŭ našaha narodu francuskaj buržuazii.** Bielawieskaja pušča i inšyja našy lasy pawinny
buduć płacić za pazyčku. Abšarnickija lasy wyrubлены,
a dziaŭžaŭnyja buduć addany francuskaj buržuazii,
a naš narod znoŭ budzie hnić ŭ ziamlankach, jak
heta robicca dasiul i znoŭ nia budzie mieć strachi
nad haławoj. **Hetkaje zabiašpiečańnie śmieju na-
zwać zapradańniem majemaści i żyćcia našych
pracownych masaŭ.** I dzieła hetaha ad imia biełaru-
sksha i ukraińskaha narodu pierad usim świetam
z usiaje siły pratestuju prociŭ hetaha i kažu, što na-
šyja narody nikoli nia pryznajuć hetaj pazyčki i dzie-
ła hetaha budziem hałasawać prociŭ hetaje ŭstawy.

Płata za pašu bydła. Da hetaha času, jak dob-
ra wiedajem, za pašu bydła ŭ skarbowych lasoch
brali časami duža mnoha. Wotža treba wiedać, što
niadaŭna Sojm pastanawiŭ, što płata za pašu nia
moža być bolšaj, jak prad wajnoj. Taksa išče budzie
ŭstanoŭlena. A pokul taksy niama, dyk usioroŭna
možna pašwić bydła, a zapłaciać sialanie za pašu,
kali Sojm taksu ustanowić.

Biełarusy i samaŭrad. 2-ha maja Bielaruskij
pasolski klub na swaim pasiedžańni razhladaŭ prajekt
zakonu ab samaŭradach. Dakładaŭ ab hetym pasol
Jaremič. Pryniata mnoha paprawak.

Jak wiedajem, relihijnaja Unija pačala ŭ nas pa-
šyracca pašla Unii palityčnaj 1569 h., kali ŭsiakaja
samadzielnasć litoŭcaŭ i biełarusaŭ kančałasja na
karyšć Polšczy. Hod 1569 — heta kaniec našaj sama-
dzielnasći palityčnaj; za hetym-ža hodam pryšoŭ hod
1696 — jak kaniec samadzielnasći kulturnaj. U hetym
hodzie byŭ wydan zakon, admianiajučy ŭ publičnym
žyćci našaha kraju mowu biełaruskaju, a ŭwodziačy
na jeje miejsca mowu polskuju.

Wotža polskaja tahočasnjaja palityka nie dała
Unii spoŭnić swajho zadańnia. Polskaja palityka,
kašcioł łacinski zaŭsiody ŭwažała za aružža dzieła
palačeńnia ŭ nas biełarusaŭ i litoŭcaŭ, dyk takim-
ža aružžam zrabila ŭ kancy i Uniju. Meta hałoŭnaja
polskaj palityki była: biełarusaŭ z uniji pierawieści ŭ
łacinstwa, adabrać rodny sławianski abrađ, biełarusk-
uju mowu i ŭ kancy społščyć. Takaja polskaja pality-
ka ŭ našaha rasiejskaha tady susieda, ŭžo dawoli kul-
turnaha, wyklikała zrazumieľuju zajzdrašć, jakaja, miž
inšym, takža pryčyniłasja da padzieľu Polšczy i da
skasawańnia Unii 1839 h. na karyšć rasiejskaha pra-

wasłaŭja. Polšč hubiła Uniju, jak mahła, a Rasieja
jaje dakončyła. Razam z Unijaj zamierła naša mowa
i naša narodnaść. Asilili jaje našy silniejšyja susiedzi
Palaki i Rasiejcy, dziełačysja nami.

Ad taho času ŭpłyło mnoha wady ŭ mora, mno-
ha čaho ŭ nas žmianilasja, a hołas biełaruskij zahłu-
šyli mowy čużyja... Ale da času. Zamior hołas bieła-
ruskaj arystokraty i miaščanstwa, ale nie zamior ho-
łas i żyćcio našaha narodu.

Pryšli nowyja časy, časy romantyzmu, časy pra-
budžeńnia. Narod naš ażyŭ. Jon stworyć nowyja for-
my jak żyćcia relihijnaha, tak i ahułam żyćcia kultur-
naha, a formy henyja nie razlučać užo jaho buduć,
a spaľuć.

Zaŭtrašni dzień da Narodu naležyć!...

KANIEC.

Hutarki ab haspadarcy.

Jak sieić i wyrablać lon.

(Hl. Nr 10 „Krynicy“).

III.

Ciapier pahutarym ab tym, jak lon sušyć i miać. Usiaki wiedaje, što kab dobra źmiać lon, treba kab jon byŭ suchi. Sušać lon u piecach, abo ŭ łaźniach. Tolki nia ŭsiudy jaho dobra sušać. Miascami dyk adrazu jak prypiakuć, to aź lon skorčycca. Nie, hetak nia možna. Sušyć lon treba pawoli, ciało dawadzić spaćatku da 20—25 hradusaŭ, **hladzieć kab para z lonu schodziła** praz jakoje wakno, abo dziuru ŭ łaźni. Kali para z lonu wyjdzie, tahdy začyniŭšy wakno, haračyni možna padbawić da jakich 36 hradusaŭ. Wusušyŭšy lon, jaho wynosić, trochi studziać i mnuć. Nie prastudžany lon nadta lacić i marnujecca. Mnućy lon treba ŭvažać, kab jaho šmat nie marnawałasja, bo časam jakaja silnaja dziaŭčyna, abo maładzica darwaŭšysja, a nia majućy praktyki, jaho sausim zhlumić.

Pamiaŭšy lon, jaho trepiać, pašla češuć žalezny-mi šcotkami, a ŭkancy wałasianymi. Pačasaušy lon, bahaciejšyja haspadary składajuć jaho roŭnieńka ŭ skryni i naciskajuć doškami i kamieŭniami. Bo treba wiedać, što čym starejšy lon, tym jon miahčejšy i kali jon palażyć paru hadoŭ u skryni, to lepš pradziecca. Treba tolki kab jon byŭ **dobra wyčasany**, zabiaspiečany ad myšej i što hod pieraćeswany. Tahdy dobraja pracha naciešycca nia moža z takoha lonu.

Najhoršaje wałakno budzie ryžaje, abo čyrwana-waje, to nikoli dobra i roŭna nia wybielicca, dyk jaho treba adkładać na horšaje pałatno.

Časam wałakno bywaje hruboje i ćwiordaje i nie dajecca dobra spraści. Što tahdy rabić? Tahdy treba jaho wywaryć u łuhu, abo ŭ mydlanaj wadzje i skora prasušyć, kab doŭha ležačy, nia zhniŭ.

Woś i ŭsio toje, što my chacieli skazać ab lonie. Ciapier my przypomnim usio toje, što hawaryli i pa punktach pieraličym **usie prawily**:

1) Kali chočaš dobraha wałakna, siej lon husta i rwi zaraz pašla ćwietu, kali chočaš dobraha siamieńnia, siej redka i rwi lon saŭsim dašpiety; kali chočaš i wałakna i siamieńnia, rwi kali paćnuć žaŭcieć listki znizu i hałoŭki.

2) Nia siej lonu na świeža ŭhnojanej ziamli, abo nadta tłustaj; siej pa dziurwanoch i nawinie.

3) Nia siej na piasku, abo na ciazkaj i chałodnaj ziamli.

4) Pilnujsia, kab u tym miejscy, dzie sieiš lon, pawietra byŭ syroje, bo suchoha pawietra lon nia lubić.

5) Na tym samym miejscy nia siej lonu praz hadoŭ 5—6.

6) Rwi lon u dzień pahodny, kab nia byŭ na loni rasy i syraści.

7) Nia sušy jaho na ziamli, ale na źerdkach, pawiazaŭšy ŭ słabieńkija snapki.

8) Kali lon močyš, to hladzi, kab jon nia pieramok, kali ścieliš, hladzi kab jon nie prależyŭ.

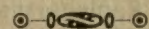
9) Sušy lon nie adrazu, a pamaleńku, padbaŭla-jućy ciała i spuskajućy paru.

10) Miać treba aściarožna i nie nadta haračy lon.

Spoŭniš hetyja prawily, budzieš ciešycca „z ruki“, katoraja byŭ tak ščaśliwaja i daŭa tabie dobry lon.

Kaniec.

Hasdadar.

Z Bielaruskaj wioski.

Žodziški, Swiancianskaha paw. U nas ludzi nijak nia mohuć uspakoicca z tym sudom, što byŭ z panij Kiarsnoŭskaj za les. Mocna narakajuć na swirskaha sudździu, što tak prysudziŭ. Bo kali tolki ŭziać dy pračytać prysud („wyrok“), to ŭ tym „wyroku“ sam sudździa haworyć, što „chacia sporny les i-byŭ „časam“ ŭ ŭładafni Žodzišak, to adnakaž jon pawinien należyć da pani Kiarsnoŭskaj“. Čamu tak? Na wioscy heta zrazumieć ciazka.

U nas ciapier cėlaja biada z wyhnany-mi sa służby kamendantam palicyi i byŭšym pisaram. Nia majućy nijakaj raboty, pačali jany spaćatku myła waryć, ale nia ŭdałosia — paaparwali sabie ruki i myła wyšla nadta kiepskaje. Praŭda, što ludzi mieli trochi paciechi, ŭhładajućysja na ichniuju rabotu, bo tolki padumać treba: takija wialikija „čynoŭniki“ i pajšli myła waryć. Ludzi jašče ciapier nia mohuć zabycca, jak jany z wosieni adkapwali i ciahali śmiardziučuju padłu ŭ swaju „myławarniu“. Aż hadka byŭo zdalok uhładacca na hetkuiu rabotu, a jany biaruć, ciahnuć, niuchajuć... I kab jany zaŭsiody zajmališia hetaj rabotaj, to moža choć nia škodnyja bylib. Ale widać i im nadajeła, bo ŭzialisia za druhuju rabotu — lahčejšuju. Pačali dakazwać, dzie što ŭ kaho jość, u kaho kaciol, u kaho „niamieckaje“ žaleza. A našaj palicyi hetaha i treba. Jana zaraz „u wobyski“, pišać pratakoly, padawać u sud, nakładać štrafy i h. d. Tak na našaha kawala, što pry rynku, nałazyli štrafu 22 załatyja franki za žaleza, katoraje znajšli ŭ kuźni. Kawal dakazwaŭ, što heta žaleza ludzkoje, što ludzi pry-niašli jamu da raboty — kudy tam, spisali pratakol i nawat na sud nie pazwali, nie pazwolili baranacca, nia dali dastawić świedak i asudzili čaławieka zawo-č-na, płacić 22 franki štrafu. Hetaž kryŭda niačuwanaja, **cab čaławieka sudzili i nie pazwolili nawat baranacca, rot jamu zawiązali**. Praŭda, što „bjuć i płakaš nie dajuć“.

U nas ludzi čytajuć bašniu pra „Mikitu“. Nad-taž usim spadabałasja, nawat baby čytajuć, sabraŭšysia dzie ŭ chaci. Niekatoryja ŭžo i sensu daskrabli-sia. Moža daść Boh parazumnijeć.

Swoj.

Swisłać, Waŭkawyskaha paw. Wot bratki wy-maje, ciapier pryšla nastajaščaja biada dla našaha biednaha čaławieka; biada nia tolki żywym, ale nat' i tym, katorym prychodzicca umirać. Ciapier čaławiek pracuje tolki na padatki, bo niama toj niadzieli, kab nia byŭo padatkaŭ. Płacić čaławiek, płacić, a jak pamre, dyk

pachawać musiać pad płotam. Addaść usio na padatki i nia budzie čym zapłacić za pocharany. Bo ciapier tak, kali chto nia maje čym zapłacić za pachawanie, to treba chawać hdzie niebudź pad płotam. U nas, u Swisłackaj parachwii, pamior čaławiek. Sam jon z Polšcy, palak, tolki kupiŭ tut kawalačak ziamli — piasčuhi, dziesiacin 10. Widać z usiaho, što čaławiek biedny, bo kab bahaty, to kupiŭ-by bolš ziamli, abo inšuju, bo na kuplenaj nat' i trawa nie raście. Časta było widać, jak dzieci i bački chadzili s torbami pa wioskach prasić kusočah chleba, i chadziŭ toj čaławiek z torbaju z chaty ŭ chatu, z wioski ŭ wiosku, wybiŭsia z sił, zloh u paściel i zasnuŭ na wieki. I wot idziom adzin raz kala mohiŭak, bačam; staić krychu ludziej kala mohiŭak i niešta kapajuć. Kab jany stajali na mohiŭkach, to my padumali-b, što chawajuć niabošcyka, a tak my zacikawilisia, što jany robiac. Dyk padchodzim bliżej, bačam tych dziaciej i bab, katoryja chadzili s torbami pa chatach zabrawać. Padchodzim, pytajem, što jany tut robiac — jany nam haworać, što tut chawajuć niabošcyka, bo ksiondz nia puściŭ chawać na mohiŭkach za toje, što niamia čym zapłacić za pachawanie. Sumna heta i kryŭdna, bo ŭ čym tut winawat niabošcyk, što jon biedny!

Swisłačanin.

Daŭhinawa, Wialejskaha paw. 8-ha maja tut prypadaje wialikaje katalickaje šwiata. Užo dziela hetaha kataliki-biełarusy ad samaha rańnia wialikimi hramadami žjażdżalisia ŭ miastečka. Aprača taho byli čutki, što pryjeđuć biełaruskija pasły i buduć hawaryć da narodu. Takim čynam ŭ Daŭhinawa na hety dzień najšło mnoha i biełarusau prawasłaŭnych.

Pašla nabaženstwa ŭ kaściele na rynku pajawilisia našy pasły Ks. A. Stankiewicz i Ant. Aŭsianik. Niekulkitysiačnaja hramada biełaruskaha sialanstwa chłynuła za imi. Pieršy pramaŭlaŭ pasol Aŭsianik, haworać ab padatkach, ab adnosinach biełaruskich pasłoŭ da polskich partyjaŭ, a ŭ kancy hawaryŭ tak-ža ab patrebie dla biełaruskich ziamiel u Polšcy aŭtanomii. Mowu swajho pasła narod pryniaŭ z wialikaj radaściu.

Pašla začau hawaryć Ks. A. Stankiewicz: ab ziamli, ab rodnaj škole, ab samatiradach. Narod hłytaŭ koźnaje słowa. Biada tolki ŭ tym, što nia ūsio i nia usie mahli čuć jaho pramowu, bo piešaja i konnaja palicyja z hołymi štykami i šablami pačala razhaniać narod. Hramadnaja časć sialan adnak astałasja pry pramoŭcy, witajućy jaho družnymi wopleskami i kryčaćy „hura“.

Pramoŭca skončyŭ i abudwa pasły pašli na pasterunak palicyi, kab spisać pratakŭ ab hetym niabywałym hwałcie nad pasolskim wiečam i kab zwolnić niekulki sialan niapraŭna arysławanych za prysunać na wiecy.

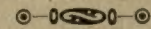
Ludziej zwolnili. Wyjaśniłasja, što palicyi tak pastupać zahadaŭ starasta Wialejskaha paw., apirajučysia na niekim nikomu niawiedamym rasparadžeńni Ministra.

Prad wiečam Starasta prasiŭ da telefonu našych pasłoŭ, kab pahawaryć. Pasły admowilisia.

Pa ūsim hetym išče doŭha narod naš krużyŭ kala swaich pasłoŭ z roznymi radami, prošbami, žalbami.

Na raźwitańnie pasły i narod pacjašali adny adnych, što ūsiož prydzie čas, kali „zahlanie sonca i ŭ naša wakonca“.

Tutejšy.

SA ŚWIETU.

Nowyja hrošy. U Polšcy ad 1-ha Polšča. maja wypuščany nowyja hrošy: „złote polskie“. Hetyja zlotyja chodziać

naroŭni z markami praz miesiac maj i čerwień siol. h. Ad 1-ha lipnia možna budzie ūžo marak nia pry- mać, a ŭ kasach skarbowych marki buduć pry- mać aź da 1-ha čerwienia 1925 h. A ūžo ad 1-ha čerwie- nia 1925 h. marka polskaja pierastanie mieć usiakuju wartaść.

Nowyja hrošy choć zawucca „złote“, ale jany tak-ža papiarowyja; adnak majuć być warty stolki, što zołata.

Adzin „złoty“ ciapier idzieć za 1.800.000 m., a adzin „grosz“ (złoty = 100 gr.) idzieć za 18.000 m.p.

Polskija pasły i zahranica. Apošnim časam pasły z polskaj lewicy Niedziałkoŭski, Tuhut i inš. ježdžili zahranicu, kab dawiedacca, što tam čuwać. Wot-ža ich tam časta pytali, jak żywiecca ŭ Polšcy narodnym mienšaściam. Tak u Londynie (Anhlija) u Tuhuta zapytali ab biełarusach i ukraincach. Na py- tańni zahraničnych palitykaŭ, polskija pasły, wiedama, nia mieli što kazać.

Dziela strachu prad Europaj ciapier palaki ūsio dumajuć ab „Kresach“. Dahetul adnak nia wydumali ničoha.

Ziamielnaja reforma. „Wyzwolenie“ i „Piast“ wysyłali swaich delehataŭ da staršyni Ministraŭ p. Hrabskaha ŭ sprawie reformy rolnaj. Što im skazaŭ p. Hrabski, niawiedama. Wiedama tolki adno, što sła- baja budzie reforma rolnaja, kali jaje wyzwalceny da- mahajucca razam z Piastam (Witas).

Łučnaść z Sawietami. 24 krasawika praz pala- koŭ i bałšawikoŭ padpisany dahawor ab biezpasred- nych žaleznadarożnych znosinach miż Polščaj i Res- publikami Sawieckimi. Na asnowie hetaha dahaworu budzie ruch pasażyrski i tawarny praz hraničnyja punkty: Stołpcy, Zahaćcie, Zdołbunowa i inš.

Biezrobotnyja. Pawodle apošniaha abličeńnia biezrobotnych u Polšcy dachodzić da 107.000 čała- wiek. Ciapier wiasnowaj paroj hety lik źmianšajacca, ale niamnoha.

Niemcy pracujuć. Niemcy za- **Niamiečcyňa.** dajuć jaknajchutčej paprawicca pa- śla wajny, dyk pracujuć, jak tolki mohuć. Rabotniki tut pracujuć pa 10 i bolš hadzin. Wajennyja fabryki wyrablajuć mnoha wajennaha ma- materjału: aeroplanau, hazaŭ i inš.

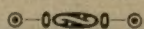

Nowyja wybary. Apošnimi dniami tut adbylisia wybary ũ parlament (sojm). Wyniki wybaraŭ takija: Socyjalistyja atrymali 100 pasłoŭ, centr 65, nacyjalistyja 95, kamunistyja 62 i bawarskija ludoŭcy 32. Ab tym, jak hetyja hrupy adny da adnych buduć adnosicca ũ parlamencie pokulšto niawiedama.

Anhlija i Irlandyja. Anhlija, jak **Anhlija.** wiedama, Irlandyju ũ sajuzie z saboj pryznała samastojnaj dziaŕżawaj. Ale ũsioŕ tam išče mnoha ũpływaŭ anhielskich. Dziela hetaha tam usio nieszpakojna. Irlandcy ŕadajuć być niezaleŕnymi nie na sławach, ale sapraŭdy.

Anhlija i Sawiety. Ciapier u Londynie adbywa-jecca konferencyja (narada) miŕ anhielcami i ruskimi. Na hetu naradu ŕwiernuta ũwaha ũsiej Europy. Wynikaŭ pokulšto niawiedama.

Litwa. **Litoŭskija stralcy,** (hetak zawieca litoŭskaja wajskowaja arhanizacyja) niadaŭna ŕwiarnulisia da swajho hramadziaństwa ũ Litwie z adozwaj: „Usio dla Wilni“. U hetaj adozwie stralcy zaklikajuć litoŭskaje hramadziaństwa da achwiar na stralcoŭ, jakija majuć adabrać ad palakoŭ Wilniu.

Z WILNI.

Kanfiskata „Krynicy“. Nr. 9 „Krynicy“ za staćciu: „Dyk ŕtoŕ rabić?“ pa zahadu Kamisara Uradu m. Wilni skanfiskawany.

— **Abwinawaćannie redaktara „Krynicy“.** 3 maja redaktar „Krynicy“ B. Turonak atrymaŭ z Wilenskaha Akruŕnaha Sudu abwinawaćannie za ŕmieŕŕanyja ũ Nr. 4 „Krynicy“ siol. h. „Piŕma z Čechasławacŕyny“. Abwinawaćwajuć pa staćci 129, 6 i 263 Kod. Karn. Jak budzie sud, čytaçoŭ swaich pawiedamim.

— **Biełarusau usio ũ turmu ŕpichajuć.** 1-ha maja naranicy niawiedama za ŕto pasadzili ũ turmu M. Kiepiela, Starŕyniu Bačkaŭskaha Kamitetu pry Biełar. Wilenskaj Himnazii i M. Koŕciewiça. Aryŕtawanych trymajuc dahetul.

Apraça hetaha rabili wobysk u Ant. Łuckiewiça i ũ J. Łahinowiça.

7-ha maja takŕa aryŕtawali wućnia 4-aj klasy Biełar. Himn. Sałahuba.

Słowam, polskija turmy Biełarusami papaŭniajuc.

— **Biełaruskija ŕjezdy.** 4-ha maja ũ Lidzie adbyŕsia ŕjezd biełarusau, na jakim pramaŭlali naŕy pasły: S. R.-Michajłoŭski, B. Taraŕkiewiç i A. Aŭsianik.

Tahoŕ 4-ha maja adbyŕsia takŕa ŕjezd u Baranawiçach, prysutnyja byli pasły: M. Kachanowiç, B. Rahula i sen. A. Nazareŭski.

— **1-ha maja i Biełarusy.** U Waŕŕawie padčas pachodu rabotnikaŭ pa wulicach ad imia biełaruskaha pracouñaha ludu witaŭ polskich rabotnikah pasol F. Jaremiç.

U Horadni tahoŕ 1-ha maja wystupaŭ ŕ wialikaj pramowaj pasol S. R.-Michajłoŭski. Wializarnyja hramady rabotnikaŭ duŕa ũwauŕna ŕluchali pramowu biełaruskaha pasla i byli jamu ũdziaçny.

USIAČYNA.

Wybaćajcie!

Wybaćajcie, moj panoćak,
Mnie staromu lisu,
ŕto prysłaŭ Wam skolki stroćak,
Ale biez padpisu.

Nia sumysłu, Wam pryznacca,
Dy i nie na kpiny,
Tolki toje mahło stacca
Z hetakaj pryčyny. —

Mieŭ tahdy ja reć nia łasu,
Pryznacca Waŕeci:
Nia było ŕmat wielmi času
I kryćali dzieci;

Dy pad toje jaŕŕe ũ chacie
Harmidar zrabiŭsia,
Jaŕ pisnuć tam, moj ty bracie,
Daliboh zabyŭsia.

Woŕ aŕ brydka pryznawacca,
Kab jaho rahaty,
ŕto zabyŭsia padpisacca
I padstawić daty.

Dyk ŕanoŭnyja panoćki,
Was praŕu nia ŕlujcie
I woŕ heny maje stroćki
Chiba nadrukujcie!

Stary ũlas.

13-IV 1924 h. Suŕany.

PRYKAZKI.

Nia rad muŕyk, ŕto bjuć jaho, ale rad, ŕto nami pierabiraje.

* * *

Kosiu, kosiu da abroku, a jak ŕłowiać, to i kiam pa boku.

* * *

Nia bojsia taho sabaki, katory brešeć, ale taho, katory zniaceŭku kusajeć.

* * *

Uziaŭsia za huź, nie każy, što nia duź, a ŭproh-sia ŭ duhu, nie każy, što nie mahu.

ZAHADKI.

1. Biehła waŭčkoŭ dwaccać piać, pierazimawaŭ-šy sladki znać.
2. Biahuć čyryčyki zadraŭšy lyčyki, biahuć i masła jaduć.
3. Na adnym mieście kryžoŭ dźwieście.
4. Dwa stajać, dwa lažać, piaty chodzić, šosty vodić.

(Razhadki u Nr. čarodnym).

— 0 — 0 — 0 —

Czytajcie „KRYNICU“.

Naša Pošta.

Ks. F. Niewieru: Wašu prośbu spaŭniajem. Dziakujem za prychilnaść.

Wučycielcy M. Smałonskaj: Wašu prośbu spaŭniajem. Hazetu pasyłam na wiosku Syčawičy.

St. Hrybu ŭ Syčaniatach: Dwa miljony ad Was atrymali. Dziakujem.

J. Hilu ŭ Pracutach: Dwa miljony atrymali. Dziakujem. „Krynicu“ Wam pasyłam zaŭsiody. Kali nie atrymliwajecie — pytajciesia na poście, dzie jaje dziajuć.

Adamu Fronsamu ŭ Paškunach: „Krynicu“ Wam pasyłam. Čytajcie sami i druhim dawajcie.

A. Wasileŭskamu ŭ Dukštach: 3 miljony na „Krynicu“ atrymali. Dziakujem. Čamu Wy ničoŭha da nas nia pišycie?

Z. Siamašku ŭ Pieskach: 2 miljony atrymali. Hazetu pasyłam. Dziakujem za pamiać.

M. Bielskamu ŭ Pakošnie: 3.500.000 atrymali. Dziakujem. „Krynicu“ pasyłam.

W. Sumnamu ŭ Prazie: Wierš Waš atrymali. Nadrukujem.

Miastowamu: Pryśłanaŭ atrymali. Skarystajem. **Swiślačaninu:** Dziakujem, Drukujem.

Braty-Biełarusy!

Užo wošmy hod, jak „Krynica“ niasieć na-šamu zasmahšamu sielaninu wadzicu čystaj praŭdy.

Užo wošmy hod, jak wučyc jana našaha harotnaha sielanina i pakazwaje jamu darohu da lepšaha žyćcia.

Praz hetych wosiem hadoŭ „Krynica“ zma-hałasja z worahami Biełaruskaha Narodu. Pakaz-wałasja jana na świet Boży što dwa tydni, abo i što miesiac, a časam raz na dwa miesiacy... Pieraškodaj była niastača hrošaj... Tahdy ciešylisia našyja worahi, što „Krynica“ ŭžo pamiraje. Ale nie, daremnaja była ich uciecha. „Krynica“ uznoŭ pakazwałasja na świet i kazała ŭsim ščyruju praŭdu, nie bajučysia ničoŭha...

Dyk Braty-Biełarusy, da was ciapier žwiartajemsja s prośbaj: **PADDZIARŽYCIE NAS.** Bo akramia was „Krynicy“ nihto nie paddzierżyć. Nie paddzieržać jaje pany, bo jana im nialuba, nie paddzierżyć jaje ŭrad, bo jana jamu tak sama niamiła.

Dyk da was Braty-Biełarusy, da was harotnyja sialanie, žwiartajemsja z haračaj prośbaj, prosiačy pomačy.

Dola „Krynicy“ hetak sama harotnaja, jak i wašaja dola.

Dyk wot čaho ŭ was prosim:

1) prysyłajcie akuratna hrošy za padpisku.

2) Prysyłajcie da nas adrasy wašych swaja-koŭ i znajomych, katorym možna było-b na pro-bu pasłać paru numaraŭ „Krynicy“. Moža jany zaachwociacca i wypišuć jaje.

3) Prysyłajcie adrasy wašych swajakoŭ i zna-jomych, što żywuć u Amerycy. Pišycie da ich, jak nam tut ciazka, moža i jany wypišuć hazetu i pa-mohuć nam.

4) Kali chto nam pryśle 4 padpiski na paŭ-hoda, to tamu budziem wysyłać 5-ty numar „Kry-nicy“ darma praz celych paŭhoda.

Cana da kanca hodu budzie 3 złotych pol., na marki 5 mil. 400 tysiačaŭ. A hetakaja cana za-tym, što dumajem wydawać „Krynicu“ **ŠTO-TYDNIA.**

Dyk Braty-Biełarusy!

Prysyłajcie padpisku!

Prysyłajcie adrasy!

Prysyłajcie hrošy!

Pamażycie! Čaj-ža našaja „Krynica“ budzie tydniowaj!

REDAKCYJA.